

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ, ФОРМ ТА
МЕТОДІВ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ
В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 378

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. — Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 2 від 27.09.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

ВИХОВНА РОЛЬ АМАТОРСЬКИХ ОБ'ЄДНАНЬ У СТРУКТУРІ МОЛОДІЖНОГО ДОЗВІЛЛЯ

Поширення аматорських об'єднань у практичній діяльності культурно-просвітницьких установ зумовлено закономірностями процесів, що відбуваються на шляху оновлення суспільства, розбудови української держави. Кінець ХХ століття позначився великою увагою науковців, широкої громадськості до молодіжної проблематики. Все частіше ця тема заповнює шпальти газет та часописів. Наслідком небайдужості суспільства до проблем підростаючого покоління, молодії стали наукові конференції, "крутлі столи", семінари, наради фахівців, активні дискусії у молодіжних, насамперед, студентських аудиторіях. Увага суспільства до таких проблем продиктована самим життям, відображенням у суспільній свідомості усіх процесів, що відбуваються на шляху оновлення держави.

Сьогодні, коли українське суспільство здолало рубіж першого десятиліття свого самостійного розвитку, коли відійшла у минуле ейфорія перших років незалежності, серед чисельних проблем, що постали перед державою, знаходиться проблема молодіжної політики в цілому і організація молодіжного дозвілля, як її складової, зокрема. У зв'язку з цим спостерігається активізація досліджень молодіжного середовища, критичного переосмислення досвіду минулої епохи, глибокого узагальнення сучасної практики роботи з молоддю, пошуку таких її нових форм, що відповідали б найсучаснішим запитам молоді і базувалися при цьому на ґрунті національних традицій, загальнолюдських цінностей, християнської моралі. [2, 29]

Важливим кроком для подальшого успішного духовного розвитку суспільства є залучення до активного і продуктивного суспільного життя підростаючого покоління і молоді. Саме тепер молодь стикається з проблемою, що раніше діючі моделі поведінки нині не діють. Натомість складається реальна потреба у соціальній активності, що незавжди відповідає стереотипам поглядів старшого покоління, а це призводить до загострення стосунків між ними. Тому важливо з'ясувати, що у наших уявленнях застаріло, старіє, які нові риси потребують невідкладного утвердження у свідомості молоді, які ідеї, методи, рішення ведуть до швидкого просування вперед на шляху до її гармонійного розвитку. Відтак здійснення державної молодіжної політики на сучасному етапі все більше переноситься у площину практичної роботи. Тому знання всього розмаїття інтересів і потреб молоді у духовній сфері та створення умов для їх задоволення є однією з складових стабільності держави. Отже, дослідження усіх сторін і аспектів проблеми молодіжного дозвілля уявляється вкрай актуальним і необхідним для її поглибленого наукового пізнання.

Економіка нашої молоді держави переживає сьогодні не кращі часи, що природно впливає на культурну сферу, на функціонування закладів і установ культури. А система цінностей, як відомо, розвивається і функціонує в певному соціальному середовищі, на певній матеріальній основі, яка, в свою чергу, з одного боку, формує потреби молоді, а з іншого - представляє собою умови, фактори і механізми їх задоволення через формальне (заклади культури) і неформальне (квартира, вулиця) мікросередовища. Неоднаковість соціального статусу молодих людей, їх матеріальних стапків, наявності вільного часу, інтелектуального рівня призвели до утворення ціннісного структурування дозвілля молоді.

Українським інститутом соціальних досліджень було проведено соціологічне дослідження "Молодь України: ціннісні орієнтації та культурні запити"[1,182-183] Діапазон змісту цінностей дозвілля був відображений в анкеті за допомогою 50 показників. При обробці даних було одержано результати, що дають можливість у відсотковому зрізі побачити структуру молодіжного дозвілля. Наведемо деякі з них.

Так першу групу назвали "Пасивні розваги" (88,3%). Вона включає такі показники: дивитися телевізор; слухати аудіо касети, платівки CD, дивитися кінофільми, спортивні змагання. Друга група - "Спілкування" (81,8%). Вона об'єднує такі цінності: проводити час з друзями, сходити на вечірку. Третя група - "Інтелектуальні заняття" (73,6%) містить такі показники: читати книги, газети, журнали; вчитися; сходити в театр; займатися колекціонуванням, хобі. Четверта група - "Активні розваги" (68,2%) об'єднує інтерес до їзди на автомобілі; розваги на атракціонах; настільні ігри; дискотека. П'ята група - "Спілкування з природою" (59,6%) відпочивати на природі, взяти участь у поході, доглядати за тваринами, рослинами. Шоста група - "Дозвілля у сімейному колі" (40,3%) змстовно організувати сімейне дозвілля, відвідувати сімейні клуби. Сьома група - "Заняття творчістю" (22,9%) займатися в гуртках аматорської творчості або дома музикуванням, співом, фотографуванням, живописом, ін.

Аналізуючи систему пріоритетів цінностей дозвілля молоді, бачимо, що такі фактори як спілкування, контакти, колективні заняття за спільним інтересом мають достатньо високий рейтинг. Поширеною, доступною і однією з найприродніших форм реалізації таких запитів молоді є аматорські об'єднання, клуби за інтересами, ініціативні клуби.[3,65]

Аматорські об'єднання зазвичай не схожі між собою за складом учасників (однорідні за віком і статтю, мішані), формою проведення занять (репетиції, тренування, покази, презентації, організація екскурсій, подорожей; виставок змагань, концертів, тематичних вечорів ін.), змістом роботи.

Мотивація їх відвідувачів може ґрунтуватися на зацікавленні питаннями громадської діяльності, науки, техніки, літератури, мистецтва, народної творчості, тощо. Існують об'єднання за віковою ознакою - (підліткові, дитячі, молодіжні, ін.), професійною - (Клуб молоді п'яли, клуб екскурсоводів, ін.), за напрямками діяльності - (суспільно-політичні, науково-технічні, природничо-наукові, мистецтвознавчі, фізкультурно-оздоровчі, фольклорно-етнографічні, пошуково-дослідницькі, пропагандистсько-організаторські, військово-патріотичні, колекціонерів, авторської, прикладних видів творчості, ін.). Диференціація об'єднань може пов'язуватися із задовільненням специфічних інтересів жіночої або чоловічої аудиторії - (Клуб "Господарочка", "Мисливець"); певної соціальної групи - ("Клуб молоді сім'ї", "Клуб допризовника").[4,337]

Аматорські об'єднання можуть мати фіксоване, нефіксоване, кандидатське, дійсне або почесне членство, вони можуть бути вузькопрофільні (літературне об'єднання "Поетарх" Палацу дітей і молоді м.Рівне), та організаційно-комплексні (науково-творче об'єднання "Пошук" кафедри культурології РДГУ з секціями: журналістики - "Слово", дозвілля - "Уік-енд", благодійництва - "Благо дій", молоді сім'ї - "Тет-а-тет", наукової - "Афіна". Фольклорно-етнографічне об'єднання Надврянщини "Шовкова косиця", з секціями старовинної музики, народної пісні, фольклорного танцю, народної творчості, етнографічного костюма.). Об'єднання останнього типу завдяки своїй багатовекторній діяльності проникають в усі виховні процеси базових установ, спрямовані на всебічний, гармонійний розвиток особистості.

Змістовна та видова багатоманітність цільової діяльності молодіжних об'єднань є важливою передумовою його життєздатності, продуктивності та результативності. У сучасній соціокультурній практиці аматорські об'єднання, клуби за інтересами, ініціативні клуби посідають вагомe місце у культурному дозвіллі молоді, відіграють важливу роль у процесі соціалізації особистості, дають широкий простір виявленню ініціативи. Це демократичні організації, що мають, як правило, вироблені самими членами об'єднання програму, емблему, девіз, статут чи положення в якому зафіксовані: загальні засади діяльності об'єднання, його мета, завдання і форми роботи; організаційна структура, права і обов'язки членів об'єднання, його традиції.

Суспільство покляло велику відповідальність на педагога-організатора культурно-дозвілльової діяльності, довіривши йому виховання у молоді почуття національної свідомості, високої моральності, духовності. Як показує живий багатоплановий досвід аматорських об'єднань, їх творчий потенціал багато в чому залежить від духовної культури реального лідера, його людських якостей, професіоналізму.

Діяльність аматорських об'єднань значно розширює дозвілльову сферу молоді, створює можливості для пошуку, апробації і запровадження у культурологічну практику іновативних форм, розрахованих на молодь різних вікових підгруп, професій, освітнього і культурного рівня. Адже відомо, що кожна із груп молоді має свою власну, відмінну від інших, модель життєвого самовизначення. Участь в діяльності об'єднання активізує молоду людину, організовує, наповнює змістовно її дозвілльовий простір, що автоматично веде до зниження гедоністичних і споживацьких установок.

Аматорська творчість, на відміну від професійної діяльності, по суті вільна від будь-яких нормативних обмежень, її відрізняє багатоплановий характер задоволення потреб особистості, її самореалізації, що особливо приваблює молодь, адже саме в цьому віці відбувається активний процес соціалізації, самоутвердження, пошуку власного "я". Аматорські об'єднання - це середовища, в яких у гармонійній єдності діють елементи класичної соціальної та народної педагогіки, тут постійно відбуваються процеси взаємовиховання, перевиховання та самовиховання. Великий виховний потенціал мають: самоврядування, система санкцій громадської думки, традиції колектива, спільна мета, чітко побудована "система перспективних ліній". Не варто залишати поза увагою той факт, що духовні надбання, морально-етичні принципи, світоглядні переконання, які складають атмосферу молодіжних аматорських об'єднань переносяться його членами в інші осередки їх спілкування: сім'ю, студентський та робітничий колективи, школу, у широкі верстви суспільства. Цей процес ще потребує глибокого вивчення громадської думки, соціологічного аналізу, поєднання зусиль усіх виховних інституцій.

Тому усім нам - і теоретикам, і практикам - слід об'єднати свої зусилля і домогтися, щоб діяльність молодіжних аматорських об'єднань у повній мірі відповідала як запитам молоді, новітнім дозвілльовим концепціям, так і вимогам часу. У цьому контексті завданням педагога-організатора є: домогтися, щоб об'єднання стало осередком виховання де панує атмосфера високої духовності, творчості, де є постійний рух уперед через самоудосконалення, самореалізацію у вільному творчому єднанні на засадах спільних інтересів та ідеалів гуманізму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арпюх О.Р. Структура дозвілля молоді// Молодь України: стан, проблеми, шляхи розвитку. - К., 1998. - С. 182-183.
2. Перепелиця М.П. Державна молодіжна політика в Україні. (Регіональний аспект). - К., 2001. - С.29.
3. Тарасюк Н. М. Молодіжні клуби за інтересами. - К., 1984. - С. 65.
4. Технології соціально-педагогічної роботи. - К., 2000. - С.337.

Одержано редакцією 27.08.2002

УДК: 378. 071 (477)

С. С. ДИМЧЕНКО

ВПЛИВ ІДЕЙ А. ШТОГАРЕНКА НА ФОРМУВАННЯ ПЕРШОГО УКРАЇНСЬКОГО КАМЕРНОГО АНСАМБЛЮ БАЯНІСТІВ

В середині 20-х років ХХ століття розпочав свою діяльність перший на Україні ансамбль баяністів, організатором і художнім керівником якого був баяніст Андрій Якович Штогаренко [3,10-13].

Коли у Москві готувався до друку "Довідник баяніста", його автор А.Басурманов звернувся до прославленого композитора, художника-музиканта, пропагандиста великого мистецтва з проханням надіслати матеріал до статті про нього. І що ви думаєте? Андрій Якович - проста, розумна людина - надіслав необхідний матеріал. Так, гортаючи тепер "Довідник" на сторінці 139, можна прочитати статтю про... баяніста Андрія Яковича Штогаренка [1, 139].

ЗМІСТ

<i>Миколі Сергійовичу Янцуру — 50 років</i>	3
Янцур М. С. Науково-теоретична підготовка спеціалістів з професійної орієнтації учнівської молоді і незайнятого населення	6
Сидоренко В.К., Яровий К.О. Функції моделювання у педагогічній діяльності	16
Войтко А.І. До питання професійного самовизначення підлітків в сучасних умовах.....	20
Дещенко О.М. Аналіз теоретичних основ мотивації школярів у їх професійному самовизначенні	23
Павелків О.М. Формування професійних інтересів старшокласників у процесі факультативних занять.....	27
Коломієць М.Б. Мотиваційно-ціннісні аспекти вибору професії вчителя трудового навчання	31
Давидович В.О. Методологія і методи дослідження соціально-професійного зростання молодих робітників-випускників ПТУ	34
Шуťак В.Г. Робота з пластмасами в початкових класах.....	38
Кирильчук Ю.В. Формування у старшокласників креслярсько-графічних навичок на заняттях з професійного навчання.....	41
Хоронжевський О.М. Теоретичні засади формування основ гігієнічної культури учнів в процесі трудової підготовки	43
Сиротенко Т.А., Погорєлова Т.Г. До питання визначення витрат часу на вивчення розділу „Руководілля”.....	46
Щетина Н.П. Психологічні основи графічної діяльності у процесі читання та виконання креслень.....	49
Козяр М.М., Дєєв С.С., Янцур М.С. Дидактичні основи застосування нових інформаційних технологій в графічній підготовці студентів.....	53
Білевич С.В. Історичні передумови інтеграції нарисної геометрії та креслення як навчальних предметів вищого навчального закладу освіти	58
Сингаївський Д.В. Удосконалення змісту підготовки студентів до керівництва технічною творчістю учнів	62
Галатюк Ю.М. Дидактичні механізми організації творчої пізнавальної діяльності.....	65
Бєлошицький О.О. З історії руху юних техніків Київщини	70
Канцємал П.П. Реалізація творчого підходу до оздоблення виробів засобами гравірування в гурткової роботі з учнями	74
Кардаш Н.В. Проблеми фахової підготовки вчителів трудового навчання з народних ремесел.....	76
Титаренко В.П. Естетичне виховання студентів педагогічно-індустріального факультету засобами декоративно-прикладної творчості	79
Стєшенко В.В. Особливості державної атестації випускників вищих педагогічних навчальних закладів освіти в умовах ступеневої освіти	82
Романюк І.М. Модульно-рейтинговий підхід до процесу підготовки військових спеціалістів	86
Кошелєв О.Л., Піддубна Н.Г. Удосконалення навчального процесу в педагогічному вузі шляхом формування в студентів процедур і операцій творчої пізнавальної діяльності	91
Лучкіна Л.В. Формування мовленнєвої культури майбутніх учителів технічного фаху засобами художньої літератури	95
Задорожна Л.В. Обґрунтування педагогіки як науки та мистецтва в педагогічних працях М.І. Дємкова.....	98
Зінченко Н.А. Критерії вивчення рівня сформованості елементів національної свідомості та патріотичного досвіду дитини	101
Сілкова Е.О. Внесок українських вчених в розробку особистісно-орієнтованих моделей навчання	108
Осницька Т.Р. С.Я. Дем’янчук про виховання учнівської молоді в душі миру і взаєморозуміння.....	111
Гавриш Н.В. Словесна творчість як компонент художньо-мовленнєвої діяльності дітей в контексті використання синтезу мистецтв	113
Янцур Л.А. Ознайомлення дошкільників з творами образотворчого мистецтва.....	117
Бондарик М.В. Перші кроки в мистецтві	124
Крайнова Л.В. До проблеми інтелектуального та мовленнєвого розвитку дошкільників засобами екологічного виховання.....	127
Бондаренко Н.Б. Шляхи виховання основ духовних цінностей у старших дошкільників у сім’ї.....	132
Корякіна І.В. Особливості підготовки ліворуких дітей шостого року життя до навчання письма	135
Корєнева І.М. Індивідуалізація навчання – як необхідна умова розвитку спостережливості молодших школярів у процесі вивчення природничого матеріалу.....	140
Журба Л.В. Особливості змісту навчання іноземної мови як другої спеціальності у вищих педагогічних закладів освіти.....	143
Гордій Н.М. Розвиток жіночої освіти в педагогічній журналістиці ХІХ століття.....	148
Загородня Л.П. Розвиток й удосконалення техніки мовлення майбутніх вихователів дошкільного закладу в процесі вивчення курсу "Основи педагогічної майстерності"	154
Чернюшок О.В. Проблема інтеграції теоретичних знань з кольорознавства в практичну діяльність студентів спеціальності “Декоративно-прикладне мистецтво”	159
Пермінова С.О., Хорова педагогічна думка в ХVІІ ст. і «Музикійська грамати́ка» М. Ділецького	162
Шолудько Н.Г. Виховна роль аматорських об’єднань у структурі молодіжного дозвілля.....	167

Димченко С.С. Вплив ідей А. Штогаренка на формування першого українського камерного ансамблю баяністів	169
Тишик О.А. Прогресивна педагогічна думка другої половини XIX століття про необхідність підготовки вчителів співів для народної школи.....	172
Столярчук Б.Й. “Троїста музика” і її роль в українській інструментальній музиці	175
Терлецький М.М. Метроритм і графіка у процесі навчання музиканта-духовика	179
Крусь О.П. Народнопісенна творчість волинського краю: традиції, історія.....	185
Фарина М.П. До питання становлення української вокальної педагогіки.....	188
Ярмак Т.М. Інтерпретація фортепіанних творів В.А. Моцарта	190
Хилюк Н.Ф. Теоретико-педагогічні передумови музично-естетичного виховання в Україні	195
Хижко О.В. До проблеми формування навичок естрадно-джазового музикування у студентів музичних училищ	197
Відомості про авторів	203

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 22

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.
Технічний редактор Курченко Н.Б.
Комп'ютерна верстка Хом'як О.Л.

Здано до набору 18.07.2002 р. Підписано до друку 27.09.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 28,72. Обл. вид. арк. 29,72. Замовлення № 14/1. Тираж 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 207 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 3.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання, розвитку, трудової та графічної підготовки і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 378   ББК 74.20